

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасне українське суспільство проявляє особливу увагу до дитини, процесу її соціалізації. Конкретні умови і завдання виховання особистості, духовного становлення дітей, підготовки їх до самостійного життя у взаємодії сім'ї та суспільних інститутів визначено в Конвенції ООН про права дитини, Національній програмі «Діти України», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, в законах України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення».

Відповідно до суспільних потреб вітчизняними і зарубіжними вченими розроблено концепції соціалізації особистості (І. Зверева, А. Капська, І. Рогальська, С. Савченко, С. Харченко); розкрито соціально-педагогічні аспекти проблеми (А. Богуш, О. Бодальов, Н. Грама, Т. Жаровцева, В. Караковський, І. Кон, Ю. Косенко, С. Литвиненко, А. Мудрик, Л. Новикова, Т. Степанова, Я. Щепанський); визначено соціальну компетентність особистості на ранніх етапах соціалізації (Ю. Богинська, О. Караман, О. Кононко, С. Курінна, І. Печенко, Р. Пріма).

У працях науковців висвітлено особливості соціально-психологічної атмосфери середовища, психологічних процесів і явищ, притаманних для первинного періоду соціалізації й особистісного зростання дітей (І. Бех, Л. Божович, Д. Ельконін, О. Кононко, В. Кудрявцев, В. Петровський, Т. Піроженко, Д. Фельдштейн); місце дитячої субкультури в загальній культурі суспільства (В. Абраменкова, І. Кон, І. Котова, М. Осоріна, Г. Трайдіс). Досліджено окремі складові дитячої субкультури: фольклорне надбання (М. Булатов, Г. Ващенко, Г. Виноградов, О. Капиця, І. Карнаухова, Н. Колпакова, Т. Мавріна, Є. Саявко, Н. Сивачук, В. Сухомлинський, Б. Шаргін); дитячі ігри та мотиви ігрової поведінки (Л. Артемова, Ю. Богинська, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Леонтєв, І. Прусс, М. Чередникова) та ін.

Учені звертають увагу на те, що сьогодні в системі виховних інститутів неухильно зростає вплив засобів масової інформації, які розширюють світосприйняття підростаючого покоління, виступають для нього самостійним джерелом знань. Роль ЗМІ у формуванні особистості розглядали Н. Горячев, С. Дем'янчук, В. Єгоров, Н. Іванова, Ю. Лошкар'єв, А. Мудрик, М. Тиморшин та ін. Проблема «медіа-освіти» й «аудіовізуальної грамотності» молодого покоління присвятили свої дослідження Ж. Берже, А. Моль, Л. Поршер, М. Тарді, С. Френе.

Науковцями (В. Абраменкова, Г. Апостолова, Н. Повякель, Л. Масол) доведено, що сучасна дитина-дошкільник більшість часу перебуває під впливом ЗМІ, що неухильно позначається на її індивідуальному розвитку

і соціальному становленні. Це дає підстави визнати ЗМІ потужним фактором соціалізації сучасних дітей дошкільного віку. Натомість у практиці дошкільної освіти зміст і педагогічний супровід соціалізації дошкільників відбувається без урахування цього фактору. Отже спостерігаються протиріччя між: системою ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку, які значною мірою змінились під впливом ЗМІ і невідповідністю педагогічних кадрів до виховної роботи в сучасних умовах; необхідністю формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ та невідповідністю цій меті методики організації виховного процесу в дошкільних навчальних закладах.

Усвідомлення актуальності цих питань, їх недостатня теоретична і практична розробленість зумовили вибір теми дисертаційної роботи «Особливості впливу засобів масової інформації на соціалізацію дітей дошкільного віку».

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами.

Дисертаційне дослідження виконано в межах наукової теми кафедри дошкільної педагогіки і психології «Психолого-педагогічний супровід розвитку дітей дошкільного віку у сучасному соціокультурному просторі» (протокол № 5 від 12.01.2006 р.), що входить до плану науково-дослідної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 7 від 26.12.2005 р.) й узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 4 від 25.04.2006 р.).

Мета дослідження – науково обґрунтувати й апробувати педагогічні умови формування соціальної компетентності як результату соціалізації дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність і структуру соціальної компетентності дітей дошкільного віку, уточнити поняття «медіасоціалізація дитини дошкільного віку» та «медіа-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу».

2. Визначити провідні групи факторів і схарактеризувати особливості впливу ЗМІ на соціалізацію дітей п'яти-шести років.

3. Виявити критерії, показники і рівні сформованості соціальної компетентності дошкільників у контексті впливу ЗМІ.

4. Визначити педагогічні умови формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ.

5. Розробити й апробувати експериментальну модель і методику реалізації педагогічних умов з формування соціальної компетентності до-

шкільників у контексті впливу ЗМІ.

Об'єкт дослідження – соціалізація дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ.

Гіпотеза дослідження. Формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ буде успішною за реалізації в навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу сукупності педагогічних умов, а саме: збагачення уявлень дітей про суспільне довкілля засобами екранізованих і літературних творів; використання ЗМІ для набуття дітьми соціального досвіду; забезпечення медіа-розвивального середовища для соціального становлення дитини-дошкільника в процесі спілкування з однолітками і дорослими.

Методи дослідження. З метою визначення сутності основних понять дослідження, обґрунтування педагогічних умов формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ застосовано метод аналізу історико-педагогічної, філософської, психологічної, соціально-педагогічної, культурологічної літератури. Стан практичної роботи в дошкільних навчальних закладах з урахуванням особливостей впливу засобів масової інформації на соціалізацію дітей дошкільного віку вивчався методом аналізу навчально-методичної документації. Виявлення провідних груп факторів соціалізації дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ відбувалося методами: анкетування й опитування вихователів дошкільних закладів і батьків, педагогічного спостереження. Для визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ були задіяні методи опитування, спостереження, аналізу продуктів діяльності дітей. З метою перевірки експериментальної моделі реалізації педагогічних умов з формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ було проведено педагогічний експеримент. Для узагальнення, якісного і кількісного аналізу експериментальних даних використано метод факторного аналізу.

Базою експериментального дослідження виступили дошкільні навчальні заклади № 1 (м. Калинівка Вінницької області), № 1 (с.м.т. Новоархангельськ Кіровоградської області), № 18 (м. Умань Черкаської області). На різних етапах дослідження експериментальною роботою було охоплено 225 дітей, які взяли участь у педагогічному експерименті, 100 батьків і 100 вихователів ДНЗ, які взяли участь у пошуково-розвивальному експерименті. У формувальному експерименті були задіяні 120 дітей дошкільного віку.

Наукова новизна одержаних результатів: *уперше* визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування соціальної компетентності ді-

тей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ (збагачення уявлень дітей про суспільне довкілля засобами екранізованих і літературних творів; використання ЗМІ для набуття дітьми соціального досвіду; забезпечення медіа-розвивального середовища для соціального становлення дитини-дошкільника в процесі спілкування з однолітками і дорослими); *розкрито* сутність і структуру соціальної компетентності дітей дошкільного віку та зміст понять «медіасоціалізація дитини дошкільного віку», «медіа-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу»; *визначено* провідні групи факторів, що впливають на соціалізацію дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ (пізнавально-інформаційні, технологічно-комунікаційні, утилітарні, соціальні, фактор особистості, яка зростає); *виявлено* особливості впливу засобів масової інформації на формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку; критерії (пізнавально-когнітивний, соціально-емоційний, діяльнісно-поведінковий), показники (уявлення дітей про світ; уміння дитини-дошкільника аналізувати побачене і почуте із ЗМІ та виражати свої міркування з приводу цього; орієнтуватися в потоці інформації із ЗМІ та здатність довільно регулювати власну пізнавальну діяльність; уміння дитини дошкільного віку визначати власні позитивні й негативні риси, чесноти і порівнювати їх із телевізійними персонажами; орієнтуватись у назвах емоцій, почуттів, специфіці їх прояву в телевізійних і комп'ютерних героїв; оцінювати себе, свою діяльність, ставлення до інших, отриману зі ЗМІ інформацію переносити у власну життєдіяльність; уміння дитини дошкільного віку дотримуватися загальноприйнятих норм і правил поведінки в різних соціальних ситуаціях, порівнювати їх із поведінкою телеперсонажів; уміння запобігати виникненню суперечливих ситуацій і своєчасно їх вирішувати, наслідуючи приклад позитивних персонажів з телевізійних і літературних творів; уміння знаходити у ЗМІ адекватні форми співробітництва і взаємодії та використовувати їх у спільній діяльності з іншими) та рівні сформованості соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ (високий, середній, низький); *розроблено* експериментальну модель реалізації педагогічних умов формування соціальної компетентності дітей в контексті впливу ЗМІ, що визначає етапи і організаційні форми експериментальної роботи; подальшого розвитку набула теорія і методика соціалізації дітей дошкільного віку в навчально-виховному процесі ДНЗ.

Практичне значення одержаних результатів: розроблено експериментальну методiku формування соціальної компетентності дітей в контексті впливу ЗМІ, що може застосовуватись у практиці роботи дошкільних навчальних закладів на заняттях з розвитку мовлення, ознайомлення із суспільним довкіллям, художньої літератури й образотворчої діяльності.

Експериментальний матеріал може бути використаний в педагогічному процесі навчально-виховних комплексів ДНЗ – ЗОШ 1 ступеня, у підготовці фахівців з дошкільної, початкової освіти у змісті курсів «Дошкільна педагогіка», «Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі», «Методика розвитку рідної мови», у системі підвищення кваліфікації вихователів ДНЗ, при складанні підручників, методичних посібників для вихователів дошкільних навчальних закладів.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів № 1 (акт про впровадження № 5 від 14.10.2009 р.), № 6 (акт про впровадження № 9 від 11.11.2009 р.) (м. Калинівка Вінницької області), № 1 (акт про впровадження № 5 від 06.11.2009 р.), № 4 (акт про впровадження № 39 від 10.11.2009 р.) (с.м.т. Новоархангельськ Кіровоградської області), № 18 (акт про впровадження № 38 від 25.11.2009 р.), № 3 (акт про впровадження № 4 від 29.11.2009 р.), № 15 (акт про впровадження № 54 від 28.09.2009 р.) (м. Умань Черкаської області), факультету дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (акт про впровадження № 27 від 28.04.2010 р.)

Достовірність результатів дослідження забезпечено теоретичним обґрунтуванням його вихідних положень, використанням апробованого діагностичного інструментарію, застосуванням системи методів, що адекватні меті та завданням дослідження, проведенням кількісного і якісного аналізу експериментальних даних.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на міжнародних «Наука і вища освіта» (Запоріжжя, 2007 р.), «Інформаційно-культурний простір: Європейський вибір України» (Київ, 2007 р.), «Проблеми дошкільної та початкової освіти у контексті сучасного виміру» (Умань, 2008 р.), «Сучасне дошкілля: реалії та перспективи» (Київ, 2008 р.), «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технологія» (Умань, 2008 р.); *всеукраїнських* «Педагогічні та соціально-психологічні аспекти виховання у контексті сучасного європейського виміру» (Полтава, 2006 р.), «Перший крок у науку» (Луганськ, 2007 р.), «Дошкільне дитинство: інноваційний досвід освіти, проблеми, традиції та перспективи» (Переяслав-Хмельницький, 2008 р.), «Соціально-педагогічні засади морально гармонійної особистості» (Київ, 2008 р.), «Дошкільна освіта у контексті розвитку суспільства: тенденції та перспективи» (Умань, 2009 р.) *наукових конференціях*; *V Міжнародних* «Формування професійної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу в умовах глобалізації» (Херсон, 2009 р.) *всеукраїнських* «Проблеми дошкільного виховання у педагогічній спадщині Софії Русової» (Чернігів, 2009 р.) *педагогічних читаннях*; *звітній науковій конференції* Уманського

державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Проблеми гуманізації і демократизації дошкільної освіти» (Умань, 2009 р.).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 17 публікаціях автора, з них – 9 статей у фахових наукових виданнях України, 1 – у навчально-методичному посібнику.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох, розділів, висновків, списку використаних джерел, 11 додатків. Основний текст дисертації викладено на 185 сторінках. Робота містить 8 таблиць, 3 рисунки, що обіймають 4 сторінки основного тексту. У списку використаних джерел 211 найменувань, що охоплюють 19 сторінок. Додатки викладено на 22 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи дослідження, розкрито його наукову новизну і практичне значення, висвітлено відомості про базу дослідження, подано дані щодо апробації основних положень і впровадження результатів дисертаційного дослідження, загальну кількість публікацій і структуру роботи.

У **першому розділі** «Засоби масової інформації в системі соціального формування особистості дитини дошкільного віку» розкрито сутність і структуру соціальної компетентності дітей дошкільного віку, зміст понять «медіасоціалізація дитини дошкільного віку», «медіа-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу», описано педагогічні умови формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ.

Проблема соціалізації особистості перебуває в центрі уваги соціології, філософії, психології, педагогіки. Доведено взаємозв'язок соціальних інститутів у вихованні, навчанні, соціальному розвитку дітей (В. Абраменкова, О. Бондаревська, М. Лукашевич, І. Песоцька, В. Полонський, С. Савченко, С. Харченко та ін.); вплив на результати соціалізації дитини соціокультурних і соціально-економічних умов її життєдіяльності (С. Курінна, І. Печенко, Р. Пріма, Д. Струннікова та ін.); взаємозв'язок між методами виховання та характером дорослої людини (І. Кон, Д. Мід, М. Осоріна, М. Херсковіц, Я. Шепанський та ін.); зумовленість процесу соціалізації специфічними способами засвоєння дітьми культурних надбань свого народу (І. Богданов, С. Бутенін, Ю. Васильков, М. Дьомін, Н. Дубінін, А. Мудрик, В. Мясіщев, Р. Пріма та ін.).

Соціалізація як органічна складова педагогічного процесу відбувається через засвоєння дитиною соціальних норм і культурних цінностей того суспільства, у якому вона зростає та формується. Результатом соціалізації

виступає соціальна компетентність, що характеризує соціальний розвиток, обізнаність і досвід дитини дошкільного віку. У працях науковців (А. Богуш, Л. Варяниця, Н. Головіна, І. Зверева, А. Капська, І. Кон, О. Кононко, С. Курінна, С. Литвиненко, Т. Піроженко, Т. Поніманська, І. Рогальська, С. Савченко) соціальна компетентність дітей дошкільного віку трактується як уміння орієнтуватися в незнайомому середовищі, знаходити в ньому правильні взірці для побудови адекватної поведінки, встановлювати зв'язок її причин і наслідків, виявляти гнучкість у пристосуванні до нових умов середовища з одночасним збереженням свого особистісного стрижня, бачити себе очима інших, співвідносити їхні очікування із своїми можливостями тощо.

Соціалізація дитини забезпечується різнобічною взаємодією зовнішніх і внутрішніх факторів, серед яких важливе місце посідає середовище, в якому відбувається педагогічний процес. Натомість на межі ХХ–ХХІ століття традиційні інститути (сім'я, дошкільний заклад) істотно послабили свій вплив на соціалізацію дитини, а їх функції поступово перейшли до ЗМІ (О. Петрунько). Психосоціальна система «соціум – особистість» змінилася за своєю структурою, змістом і набула вигляду «соціум – мас-медіа – особистість», що дає підстави процес соціалізації дитини розглядати як медіасоціалізацію.

Сьогодні найвпливовішим фактором соціалізації дошкільника є засоби масової інформації, що здійснюють інформаційне забезпечення багатьох сфер його життєдіяльності і впливають на індивідуальний розвиток дитини. Це дає підстави медіа-розвивальне середовище розглядати як простір життєдіяльності сучасної дитини, де засоби масової інформації є важливим фактором її соціалізації.

Соціальний розвиток дитини-дошкільника в контексті впливу ЗМІ здійснюється за двома взаємопов'язаними лініями. З одного боку, суспільство завдяки поширенню ЗМІ надає зростаючій особистості інформацію у вигляді певних стереотипів поведінки. Через інформацію, що надається у ЗМІ, дитина поступово оволодіває суспільним досвідом (здобуває знання, уміння, формує особистісні потреби, здібності, почуття), відповідно до власного досвіду і розуміння їх розширює та систематизує. З іншого боку, дитина не лише усвідомлює, а й реалізує себе як суб'єкт широкого кола суспільних взаємин.

Цілеспрямована педагогічна робота з дитячим колективом у навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу може ефективно впливати на формування соціальної компетентності дітей за реалізації таких педагогічних умов: збагачення уявлень дітей про суспільне довкілля засобами екранізованих і літературних творів; використання ЗМІ для набуття дітьми соціального досвіду; забезпечення медіа-розвивально-

го середовища для соціального становлення дитини-дошкільника в процесі спілкування з однолітками і дорослими.

У **другому розділі** – «Психолого-педагогічне діагностування впливу ЗМІ на формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку» – визначено провідні групи факторів соціалізації дітей дошкільного віку, схарактеризовано особливості впливу ЗМІ на формування соціальної компетентності дітей п'яти-шести років, визначено критерії, показники і рівні сформованості соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ.

У дослідженні було визначено провідні групи факторів (пізнавально-інформаційні, технологічно-комунікаційні, утилітарні, соціальні та фактор особистості, що зростає) й оцінено вагомість кожного фактора, що впливає на соціалізацію дітей в контексті впливу ЗМІ. Отримані результати дослідження опрацьовано за допомогою методу факторного аналізу.

На констатувальному етапі були визначені особливості впливу ЗМІ на соціальну компетентність дітей п'яти-шести років. Зокрема, встановлено, що ЗМІ впливають не лише на дітей дошкільного віку, а й на дорослу аудиторію, на виховні функції соціальних інститутів (сім'я, дошкільний навчальний заклад і т. ін.). Безпосереднім об'єктом інформаційних повідомлень ЗМІ є велика група дітей і дорослих, які становлять аудиторію кожного конкретного заходу чи програми. ЗМІ надають дитині дошкільного віку не тільки інформацію, а й практичні наочні зразки певного стилю життя і поведінки.

У процесі стихійної соціалізації ЗМІ виконують: рекреативну (визначають час відпочинку дітей) і релаксаційну роль (перегляд телебачення, прослуховування музичних записів, ігри на комп'ютері), сприяють формуванню в дитини уявлень про довкілля, можливості обміну соціокультурними цінностями, набуттю соціального досвіду. Це призводить до «синдрому залежності» від ЗМІ, що спричиняє звуження інтересів дітей, відхід від реальності, соціальну ізоляцію, ослаблення їхніх емоційних реакцій і багато інших негативних явищ.

У процесі відносно спрямованої соціалізації ЗМІ впливають на засвоєння дітьми широкого спектру соціальних норм і правил поведінки, формують життєві цінності. ЗМІ, по суті, виступають засобом неформального навчання, що призводить до засвоєння різноманітних суперечливих, несистематизованих відомостей з багатьох питань життя соціуму. У процесі соціально-контрольованої соціалізації друковані ЗМІ сприяють пізнанню дітьми довкілля, розвитку моральних почуттів, формуванню соціально схвалюваних якостей, ідеалів, збагачують соціальний і предметний світ. У реаліях сьогодення друковані ЗМІ не витримали конкуренції з електронними, останні зайняли панівне місце в житті дітей дошкільного віку і без-

посередньо впливають на їхню соціалізацію.

Для оцінки ефективності процесу соціалізації дітей дошкільного віку, результатом якого є соціальна компетентність, визначено такі критерії її сформованості: *пізнавально-когнітивний* з показниками (уявлення дітей про світ; уміння дитини-дошкільника аналізувати побачене й почуте із ЗМІ, виражати свої міркування з приводу цього; уміння орієнтуватись у потоці інформації із ЗМІ та здатність довільно регулювати власну пізнавальну діяльність); *соціально-емоційний* з показниками (вміння орієнтуватись у назвах емоцій, почуттів, специфіці їх прояву в телевізійних і комп'ютерних героїв; уміння дитини дошкільного віку визначати власні позитивні й негативні риси, чесноти та порівнювати їх із телевізійними персонажами; оцінювати себе, свою діяльність, ставлення до інших, переносити отриману із ЗМІ інформацію у власну життєдіяльність); *діяльнісно-поведінковий* з показниками (обізнаність дитини дошкільного віку із загальноприйнятими нормами і правилами поведінки в різних соціальних ситуаціях та вміння порівнювати їх із поведінкою телеперсонажів; уміння запобігати виникненню суперечливих ситуацій і своєчасно їх вирішувати, наслідуючи приклад позитивних персонажів телевізійних і літературних творів; знаходити в ЗМІ адекватні форми співробітництва та взаємодії і використовувати їх в спільній діяльності з іншими).

На основі зазначених критеріїв і показників було схарактеризовано три рівні сформованості соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ: високий, середній та низький.

Діти високого рівня сформованості соціальної компетентності в контексті впливу ЗМІ вирізнялися сформованим поглядом на світ. Діти свідомо орієнтуються в потоці інформації, що надходить із ЗМІ, здатні довільно регулювати власну пізнавальну діяльність, правильно називати вияви емоцій і почуттів, специфіку їх прояву в поведінці телевізійних та комп'ютерних героїв; об'єктивно визначають власні позитивні і негативні риси, чесноти та порівнюють їх із телевізійними персонажами; дотримуються загальноприйнятих норм і правил поведінки в різних соціальних ситуаціях та порівнюють їх із поведінкою телеперсонажів.

Середній рівень сформованості соціальної компетентності в контексті впливу ЗМІ характеризувався частково сформованим поглядом дітей на світ. Вони свідомо орієнтуються в потоці інформації, що надходить із ЗМІ, проте недостатньо володіють здатністю довільно регулювати власну пізнавальну діяльність; вибірково орієнтуються в назвах емоцій і почуттів, специфіці їх прояву телевізійними і комп'ютерними героями, керуючись особистісним симпатіями та настроєм; не завжди могли визначити власні позитивні і негативні риси, чесноти та порівняти їх із телевізійни-

ми персонажами. Діти не завжди дотримуються загальноприйнятих норм і правил поведінки в різних соціальних ситуаціях та адекватно порівнюють їх із поведінкою телеперсонажів.

Низький рівень сформованості соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ характеризувався несформованим поглядом на світ. Діти не орієнтуються в потоці інформації, що надходить із ЗМІ, не здатні довільно регулювати власну пізнавальну діяльність; не можуть правильно назвати прояви емоцій і почуттів та специфіку їх прояву телевізійними і комп'ютерними героями; в дітей переважають егоїстичні риси, що, в свою чергу, впливає на неспроможність визначити власні позитивні або негативні риси, чесноти та порівняти їх із телевізійними персонажами. Діти не усвідомлюють необхідність дотримуватися загальноприйнятих норм і правил поведінки в різних соціальних ситуаціях, не вміють порівняти їх із поведінкою телеперсонажів.

На основі розроблених завдань для кожного критерію сформованості соціальної компетентності відповідно до його показників проведено діагностичні зрізи, що виявили рівень сформованості соціальної компетентності у дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ.

За узагальненими результатами констатувального етапу експерименту до високого рівня сформованості соціальної компетентності в контексті впливу ЗМІ віднесено 15,4% дітей ЕГ і 18,5% КГ. На середньому рівні знаходилися 44,3% дітей ЕГ і 39,2% КГ; низький рівень сформованості соціальної компетентності було виявлено в 40,3% дітей ЕГ і 42,3% КГ.

Результати констатувального етапу дослідження дали підстави оцінити стан навчально-виховної роботи з означеної проблеми в дошкільних навчальних закладах як такий, що потребує подальшого вдосконалення.

У **третьому розділі** – «Експериментальне дослідження ефективності педагогічних умов з формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку» – обґрунтовано й апробовано педагогічні умови, експериментальну модель і методіку формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ, представлено результати формувального експерименту та здійснено їх порівняльний аналіз.

Реалізації формувального експерименту передувала пропедевтична робота з вихователями, які працювали з дітьми. Було проведено низку занять методичного семінару «Особливості медіасоціалізації дітей дошкільного віку». Його мета полягала в окресленні особливостей впливу ЗМІ на соціалізацію дітей дошкільного віку, а саме: з'ясування сутності понять «ЗМІ», «соціальна компетентність дітей дошкільного віку»; заохочення вихователів до роботи за експериментальною моделлю формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ. Були використані різні форми роботи: практикуми, консультації,

моделювання навчально-виховного процесу, що сприяли набуттю вихователями практичних умінь щодо налагодження співпраці з дітьми і батьками, організації різних видів діяльності та реалізації в навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу сукупності педагогічних умов формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ. Програма семінару передбачала обговорення тем, що висвітлювали наукові засади соціалізації особистості дитини-дошкільника, роль ЗМІ в цьому процесі, сутність соціальної компетентності дітей.

Експериментальна модель реалізації педагогічних умов з формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ обіймала три взаємопов'язаних етапи: інформаційно-орієнтувальний, навчально-розвивальний і діяльнісно-трансформувальний.

Метою першого – інформаційно-орієнтувального етапу було формування у дітей знань про суспільне довкілля завдяки використанню інформації із ЗМІ, вміння орієнтуватись у потоці інформації, оцінювати її та регулювати власну пізнавальну діяльність. На цьому етапі була реалізована перша педагогічна умова – збагачення уявлень дітей про суспільне довкілля засобами екранізованих і літературних творів. *Змістова лінія* цього етапу полягала у використанні таких видів роботи: відтворення епізодів із телефільмів, мультиплікаційних і літературних творів, ситуацій із повсякденного життя в іграх «Телеподорож», «Прогноз погоди», «Клуб мандрівників», «Пізнавальна абетка»; сюжетно-рольова гра «Сам собі режисер», пізнавально-творча вправа «Професія рекламний агент»; гра з правилами «Конкурс рекламних агентів».

Метою другого – навчально-розвивального етапу був розвиток соціально-емоційної сфери дітей у процесі використання ЗМІ для організації досвіду соціальної взаємодії у спілкуванні з однолітками. На цьому етапі реалізовувалася друга педагогічна умова – використання ЗМІ для набуття дітьми соціального досвіду. *Змістова лінія* цього етапу полягала в застосуванні таких видів роботи: дидактичні ігри «Люстерко», «Мій улюблений персонаж», сюжетно-рольова гра «Ти будеш мною, а я – тобою»; перегляд і відтворення ситуацій з екранізованого твору «Троє із Простоквашино»; наслідувально-виконавська вправа «На кого я б перетворився в чарівній країні»; бесіди на тему «Розкажи про себе», «Анкета для друзів».

Метою третього – діяльнісно-трансформувального етапу – було навчання дітей дошкільного віку творчо й вибірково використовувати набутий соціальний досвід із ЗМІ у спілкуванні з однолітками і дорослими. На цьому етапі реалізовувалася третя педагогічна умова – забезпечення медіа-розвивального середовища для соціального становлення дитини-

дошкільника в процесі спілкування з однолітками і дорослими. *Змістова лінія* цього етапу полягала у використанні різних видів роботи, серед них: спільна колективна творчість на теми: «Батьки запитують, оцінюють, пропонують» і «Дні добрих справ»; конкурси-змагання «Хто швидше»; дидактична гра «Хвастощі», сюжетно-рольова гра «Що ми знаємо про ввічливість»; бесіди морально-етичного спрямування «Мамина помічниця», «Ввічливі слова»; експериментально-творчий проект «Дитина у світі телебачення»; гра-заняття «Книжковий лікар».

Прикінцевий зріз і здійснений порівняльний аналіз рівнів сформованості соціальної компетентності у дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ підтвердив, що проведена цілеспрямована педагогічна робота в експериментальній групі призвела до позитивних змін. Результати сформованості рівнів соціальної компетентності в дітей п'ятого-шостого років життя на констатувальному (КЕ) і прикінцевому (ПЕ) етапах експерименту подано в таблиці.

Таблиця

Рівні сформованості соціальної компетентності дітей експериментальної і контрольної груп (у %)

Рівні	Етапи	Групи	
		ЕГ	КГ
Високий	КЕ	15,4	18,5
	ПЕ	30	20,4
Середній	КЕ	44,3	39,2
	ПЕ	40,1	41
Низький	КЕ	40,3	42,3
	ПЕ	29,9	38,6

Як видно з таблиці, кількісні показники високого рівня сформованості соціальної компетентності дітей дошкільного віку експериментальної групи на прикінцевому етапі дослідження значно перевищували показники контрольної групи і відповідні показники, здобуті під час констатувального етапу дослідження. Високого рівня сформованості соціальної компетентності досягли 30% дітей експериментальної групи (на констатувальному етапі – 15,4%), середній рівень сформованості соціальної компетентності після формуального експерименту виявили 40,1% дітей (на констатувальному етапі – 44,3%), на низькому рівні сформованості соціальної компетентності залишилося 29,9% (було – 40,3%) дітей дошкільного віку. У контрольній групі високого рівня сформованості соціальної компетентності досягли 20,4% дітей (на кон-

статувальному етапі було – 18,5%), середній рівень сформованості соціальної компетентності виявлений у 41% дітей (було 39,2%), низький – у 38,6% дошкільників (до формувального експерименту – 42,3%).

Отже, проведена експериментальна робота довела ефективність визначених педагогічних умов, експериментальної моделі і методики їх реалізації щодо формування соціальної компетентності дошкільників в контексті впливу ЗМІ. Експериментальне дослідження довело залежність процесу соціалізації дітей дошкільного віку від позиції, яку займають дорослі в донесенні інформації, що надходить із ЗМІ до вихованців. Спеціальна робота з вихователями і батьками, націлена на усвідомлене використання ЗМІ в навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу, успішно вплинула на процес соціалізації дітей дошкільного віку.

У **висновках** подано результати дослідження, основні з них такі:

Дослідження присвячено проблемі визначення особливостей впливу засобів масової інформації на соціалізацію дітей дошкільного віку; обґрунтовано й апробовано педагогічні умови, експериментальну модель і методику, що забезпечило формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ.

1. Соціальна компетентність є полікомпонентною рисою особистості, її інтегральною якістю, що складається з комплексу емоційних, мотиваційних особливостей і виявляється в соціальній активності та гуманістичній спрямованості особистості. Соціальна компетентність реалізує потребу особистості, яка зростає, бути суб'єктом освоєння світу природи, культури, людей, самої себе. У структурному плані соціальна компетентність є системним утворенням, що гіпотетично відповідає трьом критеріям: пізнавально-когнітивному, соціально-емоційному і діяльнісно-поведінковому.

Медіасоціалізацію дитини дошкільного віку розглядаємо як систему «соціум – особистість», що під впливом засобів масової інформації змінила свою структуру і набула вигляду «соціум – масмедіа – особистість». Медіарозвивальне середовище дошкільного навчального закладу є простором життєдіяльності сучасної дитини, де засоби масової інформації виступають важливим фактором її соціалізації.

2 Визначено провідні групи факторів соціалізації дітей дошкільного віку, що впливають на формування їхньої соціальної компетентності. За спрямованістю і результатами впливу ці групи факторів виявляються як пізнавально-інформаційні, технологічно-комунікаційні, утилітарні та фактор особистості дитини, яка зростає.

На основі результатів теоретичного й експериментального дослідження було схарактеризовано позитивні особливості впливу засобів масової

інформації на формування соціальної компетентності дітей п'яти-шести років, а саме: ЗМІ впливають на дітей дошкільного віку, дорослу аудиторію і виховні функції соціальних інститутів; надають дитині дошкільного віку різнобічну інформацію про світ та практичні наочні зразки певного стилю життя і діяльності людини; сприяють формуванню в дошкільника уявлень про довкілля, можливості обміну соціокультурними цінностями, набуттю соціального досвіду; впливають на засвоєння дітьми широкого спектру соціальних норм і правил поведінки, формують життєві цінності. Негативний вплив ЗМІ спричиняє звуження інтересів дітей, провокує відхід від реальності, формує соціальну ізоляцію, ослаблює їхні емоційні реакції; ЗМІ є засобом неформального навчання, що впливає на засвоєння різноманітних суперечливих, несистематизованих відомостей з багатьох питань життя соціуму.

3. Діагностування сформованості соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ проводилося за трьома критеріями: пізнавально-когнітивним, соціально-емоційним, діяльнісно-поведінковим. Показниками сформованості соціальної компетентності дітей за пізнавально-когнітивним критерієм виступили: уявлення дітей про світ; уміння аналізувати побачене і почуте із ЗМІ й виражати свої міркування з приводу цього; орієнтуватись у потоці інформації із ЗМІ та здатність довільно регулювати власну пізнавальну діяльність; за соціально-емоційним критерієм: уміння дитини дошкільного віку визначати власні позитивні й негативні риси, чесноти і порівнювати їх із телевізійними персонажами; орієнтуватись у назвах емоцій, почуттів та специфіці їх прояву в телевізійних та комп'ютерних героїв; оцінювати себе, свою діяльність, ставлення до інших, отриману із ЗМІ інформацію переносити у власну життєдіяльність; за діяльнісно-поведінковим критерієм: уміння дитини дошкільного віку дотримуватися загальноприйнятих норм і правил поведінки в різних соціальних ситуаціях, порівнювати їх із поведінкою телеперсонажів; уміння запобігати виникненню суперечливих ситуацій та своєчасно їх вирішувати, наслідуючи приклад позитивних персонажів з телевізійних і літературних творів; уміння знаходити у ЗМІ адекватні форми співробітництва і взаємодії та використовувати їх в спільній діяльності з іншими.

Виявлено рівні сформованості соціальної компетентності дошкільників у контексті впливу ЗМІ: високий, середній, низький. Кількісні дані констатувального етапу експерименту засвідчили про недостатній рівень сформованості соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контрольній та експериментальній групах.

4. Формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ забезпечено наявністю у виховному процесі ДНЗ

таких педагогічних умов: збагачення уявлень дітей про суспільне довкілля засобами екранізованих і літературних творів; використання ЗМІ для набуття дітьми соціального досвіду; забезпечення медіа-розвивального середовища для соціального становлення дитини-дошкільника в процесі спілкування з однолітками і дорослими.

5. На основі теоретичного дослідження і результатів педагогічного експерименту була розроблена і практично перевірена ефективність запропонованої моделі та методики реалізації педагогічних умов з формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ, відповідно до якої визначені педагогічні умови реалізовувалися послідовно на трьох етапах. На першому, інформаційно-орієнтувальному етапі, через використання засобів масової інформації формували в дітей знання про суспільне довкілля, уміння орієнтуватися в потоці інформації, оцінювати її та регулювати власну пізнавальну діяльність. На другому, навчально-розвивальному етапі, через використання ЗМІ формували в дітей дошкільного віку соціально-емоційну сферу, що сприяло організації досвіду соціальної взаємодії у спілкуванні з однолітками. Третій, діяльнісно-трансформувальний етап відзначався вмінням дітей творчо і вибірково використовувати набутий досвід із ЗМІ в процесі спілкування з однолітками та дорослими.

Порівняльні результати рівнів сформованості соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ засвідчили позитивні зрушення за всіма показниками у дітей експериментальної групи: високого рівня соціальної компетентності досягли 30% дітей, середнього – 40,1%, низького – 29,9%. У контрольній групі ці зміни були менш значимі: високого рівня соціальної компетентності досягли 20,4% дітей, середнього – 41%, на низькому рівні залишилося 38,6%.

Отже, результати експериментальної роботи довели, що реалізація сукупності педагогічних умов забезпечила позитивну динаміку соціалізації, сприяє підвищенню рівня сформованості соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Подальшого дослідження вимагає проблема розширення змістового компонента і розробка методики формування соціальної компетентності дітей в контексті впливу ЗМІ відповідно до їх вікових особливостей; професійна підготовка вихователів до формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ; взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї з формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

1. Семчук С. І. Вплив телебачення та комп'ютерних технологій на формування свідомості дітей дошкільного віку / С. І. Семчук // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». – 2008. – Випуск 119. – С. 103–108.

2. Семчук С. І. Вплив реклами на становлення особистості дитини в дошкільному віці / С. І. Семчук // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2008. – № 1. – С. 18–22.

3. Семчук С. І. Вплив образів гендерної реклами на соціалізацію дітей дошкільного віку / С. І. Семчук // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького ДПУ імені Григорія Сковороди. – 2008. – С. 224–226.

4. Семчук С. І. Становлення особистості в умовах глобальних змін інформаційного простору / С. І. Семчук // Вища освіта України № 39 (додаток 2). – 2008 – Т. 2 : Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». – С. 286–293.

5. Семчук С. І. Соціально-педагогічні аспекти впливу субкультури на моральне виховання дітей дошкільного віку / С. І. Семчук // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей і учнівської молоді : зб. наук. пр. Ін-ту проблем виховання. – К., 2008. – Вип. 12. – С. 211–216.

6. Семчук С. І. Особливості впливу друкованих засобів масової інформації на соціалізацію дітей дошкільного віку / С. І. Семчук // Вісник Херсонського державного університету. Серія «Педагогічні науки». – Херсон, 2009. – С. 384–387.

7. Семчук С. І. Особливості медіасоціалізації дітей дошкільного віку / С. І. Семчук // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / головн. ред. М. Т. Мартинюк. – Умань : П. П. Жовтий, 2009. – Ч. 2. – С. 320–325.

8. Семчук С. І. С. Русова про вплив художніх творів на становлення особистості / С. І. Семчук // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – Чернігів, – 2009. – Вип. 71. Серія : «Педагогічні науки» – С. 46–48.

9. Семчук С. І. Вплив засобів масової інформації на духовний розвиток особистості / Вісник Інституту розвитку дитини. Серія : Філософія, педагогіка, психологія : зб. наук. пр. – Київ, 2010. – Вип. 8 – С. 136–139.

10. Семчук С. І. Вплив засобів масової інформації на соціалізацію дітей дошкільного віку / С. І. Семчук // Педагогічні та соціально-психологічні аспекти виховання у контексті сучасного європейського виміру : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. – Полтава : Вид-во Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, 2006. – С. 39–41.

11. Семчук С. І. Засоби масової інформації як чинник соціалізації дітей дошкільного віку / С. І. Семчук // Матеріали всеукр. наук.-практ. конф.

[«Перший крок в науку»]. Психолого-педагогічні науки. – Луганськ : Поліграфресурс, 2007. – Т. 1. – С. 434–439.

12. Семчук С. І. Становлення особистості дитини в умовах сучасного інформаційного простору / С. І. Семчук // Наука і вища освіта : тези доповідей учасників XV міжнар. наук. конф. молодих науковців [«Наука і вища освіта»]. Гуманітарний університет / «Запорізький інститут державного та муніципального управління». – Запоріжжя : КПУ, 2007. – С. 305–306.

13. Семчук С. І. Телебачення та інформаційні технології як чинники формування особистості дитини дошкільного віку / С. І. Семчук // Інформаційно-культурний простір : європейський вибір України : зб. матеріалів міжнар.наук.- практи. конф. – К. : ДАКККіМ, 2008 – С. 167–169.

14. Семчук С. І. Вплив телебачення та телереклами на підсвідомість дітей дошкільного віку/ С. І. Семчук // Наука і вища освіта : тези доповідей учасників XVI міжнар. наук. конф. молодих науковців, (Запоріжжя, 2008) : у 4 т. / Класичний приватний університет. – Запоріжжя : КПУ, 2008. – Т. 3. – С. 266–267.

15. Семчук С. І. Вплив комп'ютерних технологій на духовне становлення дітей дошкільного віку / С. І. Семчук // Проблеми дошкільної та початкової освіти у контексті сучасного виміру : матеріали міжнар. наук.-практи. конф. – Умань : П. П. Жовтий, 2008. – С. 94–96.

16. Семчук С. І. Вплив художнього слова на соціалізацію дітей дошкільного віку / С. І. Семчук // Зб. матеріалів наук.-практи. конф. [«Проблеми гуманізації та демократизації дошкільної освіти»] ф-ту дошкільної освіти УДПУ ім. Павла Тичини. – Умань : П. П. Жовтий, 2009. – С. 84–87.

17. Семчук С. І. Засоби масової інформації в процесі соціалізації дошкільників: особливості впливу та методичні рекомендації : [навч. метод. посіб.] / С. І. Семчук. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2010. – 80 с.

АНОТАЦІЯ

Семчук С. І. Особливості впливу засобів масової інформації на соціалізацію дітей дошкільного віку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08. – дошкільна педагогіка. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». – Одеса, 2010.

Дисертація присвячена проблемі визначення особливостей впливу засобів масової інформації на соціалізацію дітей дошкільного віку. У дослідженні розкрито сутність і структуру соціальної компетентності дітей дошкільного віку; уточнені поняття «медіасоціалізація дитини дошкільного віку» і «медіа-розвивальне середовище дошкільного на-

вчального закладу»; визначено провідні групи факторів та схарактеризовано особливості впливу ЗМІ на соціалізацію дітей п'яти-шести років; виявлені критерії (пізнавально-когнітивний, соціально-емоційний, діяльнісно-поведінковий), показники і рівні сформованості соціальної компетентності дошкільників у контексті впливу ЗМІ; визначені педагогічні умови формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку в контексті впливу ЗМІ (збагачення уявлень дітей про суспільне довкілля засобами екранізованих і літературних творів; використання ЗМІ для набуття дітьми соціального досвіду; забезпечення медіа-розвивального середовища для соціального становлення дитини-дошкільника в процесі спілкування з однолітками і дорослими); розроблено й апробовано експериментальну модель і методику реалізації педагогічних умов з формування соціальної компетентності дошкільників у контексті впливу ЗМІ.

Ключові слова: соціалізація, соціальна компетентність, вплив засобів масової інформації, педагогічні умови, медіасоціалізація дитини дошкільного віку, медіа-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу.

АННОТАЦИЯ

Семчук С. И. Влияние средств массовой информации на социализацию детей дошкольного возраста. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности: 13.00.08 – дошкольная педагогика. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского». – Одесса, 2010.

Диссертация посвящена проблеме определения особенностей влияния средств массовой информации на социализацию детей дошкольного возраста.

В работе раскрыта сущность и структура социальной компетентности детей дошкольного возраста как результата их социализации. Социальная компетентность рассматривается как интегральное качество, состоящее из комплекса эмоциональных, мотивационных особенностей личности и проявляющееся в её социальной активности и гуманистической направленности. Определены критерии (познавательно-когнитивный, социально-эмоциональный, деятельностно-поведенческий) и показатели (представления детей о мире, умение анализировать увиденное и услышанное из СМИ, выражать свои мысли по этому поводу, способность ориентироваться в потоке информации из СМИ и произвольно регулировать собственную познавательную деятельность, ориентироваться в названиях эмоций, чувств, специфике их проявления телевизионными и компьютерными героями, умение определять собственные позитивные и

негативные черты, качеств, сравнивать их с телевизионными персонажами, оценивать себя, свою деятельность, отношение к другим, переносить полученную из СМИ информацию в собственную жизнедеятельность, умение придерживаться общепринятых норм и правил поведения в разных социальных ситуациях, сравнивать их с поведением телеперсонажей, умение предотвращать возникновение спорных ситуаций и своевременно их решать, следуя положительным примерам персонажей из телевизионных и литературных произведений, умение находить в СМИ адекватные формы сотрудничества и взаимодействия, используя их в коллективной деятельности) социальной компетентности детей дошкольного возраста в контексте влияния средств массовой информации.

Уточнены понятия «медиа-социализация ребенка дошкольного возраста» и «медиа-развивающая среда дошкольного образовательного учреждения». Медиа-социализацию ребенка дошкольного возраста рассматриваем как систему «социум – личность», которая под влиянием средств массовой информации изменила свою структуру на «социум – массмедиа – личность». СМИ выступают существенным фактором социализации дошкольника, информационно обеспечивающим различные сферы жизнедеятельности и влияющим на индивидуальное развитие ребенка. Это дает основание медиа-развивающую среду рассматривать как пространство жизнедеятельности современного ребенка, где СМИ определяют процесс его социализации. Выделены основные группы факторов, оказывающих воздействие на социализацию детей дошкольного возраста в контексте влияния СМИ: познавательно-информационные, технологически-коммуникационные, утилитарные, социальные и фактор развивающейся личности. Установлены позитивные и негативные особенности влияния средств массовой информации на социализацию детей дошкольного возраста и формирование их социальной компетентности: влияние СМИ на детскую, взрослую аудитории и воспитательные функции социальных институтов; предоставление дошкольникам разнообразной информации о мире, эталонов определенного стиля жизни и деятельности человека в нем. СМИ способствуют формированию у ребенка представлений об окружающем, о возможностях обмена социокультурными ценностями, приобретению социального опыта, влияют на усвоение детьми широкого спектра социальных норм и правил поведения, формируют жизненные ценности. Негативное влияние СМИ сказывается в сужении интересов детей, провоцировании их к отходу от реальности, социальной изолированности, ослаблении эмоциональных реакций. Они также влияют на усвоение дошкольниками разнообразных, противоречивых, несистематизированных сведений по многим вопросам жизни социума.

В соответствии с выделенными критериями и показателями были раз-

работаны экспериментальные задания и определены уровни сформированности социальной компетентности детей дошкольного возраста (высокий, средний и низкий). Определены и обоснованы педагогические условия формирования социальной компетентности детей дошкольного возраста в контексте влияния средств массовой информации: обогащение представлений детей об общественной среде средствами экранизированных и литературных произведений; использование СМИ для приобретения детьми социального опыта; обеспечение медиа-развивающей среды для социального становления ребенка-дошкольника в процессе общения со сверстниками и взрослыми.

Разработана и апробирована экспериментальная модель и методика реализации педагогических условий формирования социальной компетентности детей дошкольного возраста в контексте влияния СМИ, включавшая три этапа: информационно-ориентировочный, учебно-развивающий, деятельно-трансформирующий. Эффективность этой модели и реализованных в ней педагогических условий формирования социальной компетентности детей дошкольного возраста в контексте влияния СМИ подтверждена результатами экспериментального исследования.

Ключевые слова: социализация, социальная компетентность, влияние средств массовой информации, педагогические условия, медиасоциализация ребенка дошкольного возраста, медиа-развивающая среда дошкольного образовательного учреждения.

ANNOTATION

Semchuck S. I. Peculiarities of Mass Media Influence on Socialization of Preschool Children. – A manuscript.

The thesis for a candidate degree in Pedagogical Science in speciality 13.00.08 – Preschool Education. – South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky. - Odessa, 2010.

The thesis is devoted to the problem of detecting the features of mass media influence on socialization of preschool children. In the research the essence and the structure of social competence of preschool children is exposed; the content of «mediasocialization of a preschool child» and «mediadeveloping conditions in a preschool educational establishment» are specified; the key groups of factors are set and the peculiarities of mass media influence on socialization of five-six year old children are characterized; the criteria, indexes and levels of the obtained social competence of the preschool children within the context of mass media influence are exposed; the pedagogical conditions to form social competence of preschool children under the conditions of mass media influence are revealed (enlargement of children's notion of the social surrounding by means of demonstrating film versions of

novels and fiction; mass media introduction to give the children some social experience; exploiting mediadeveloping environment for a preschool child's social development in the process of interaction with peers and adults), the experimental model and the techniques to introduce these into practice are developed and tested.

Keywords: socialization, social competence, influence of mass media, pedagogical conditions, mediasocialization of a preschool child, mediadeveloping environment of a preschool educational establishment.

Оригінал-макет виготовлен видавцем Букаєв Вадим Вікторович
вул. Пантелеймонівська 34, м. Одеса, 65012.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2783 від 02.03.2007 р.
Тел. 0949464393, 0487431393 email - bukaev@gmail.com

Підписано до друку 06.10.2010. Папір офсетний А60х90/16.
Заказ № 539. Ум. друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.
копіювальний центр Грецький будинок" ЧП "Майн-Рейн Круїз"

(Свідоцтво А00 №270443 від 11.03.2001 р.)
м. Одеса, пров. Віце-Адмірала Жукова, 3/7
тел./факс: (0482) 375-235

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

Семчук Світлана Іванівна

УДК 37.013.42+070+372

**ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ
ІНФОРМАЦІЇ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

13.00.08 – дошкільна педагогіка

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
РОГАЛЬСЬКА ІННА ПЕТРІВНА,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
завідувач кафедри дошкільної та
початкової освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України
БОГУШ АЛЛА МИХАЙЛІВНА,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри теорії і методики
дошкільної освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
КОСЕНКО ЮЛІЯ МИКОЛАЇВНА,
Маріупольський державний
гуманітарний університет,
професор кафедри дошкільної освіти.

Захист відбудеться « 12 » листопада 2010 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.053.04 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26.

Автореферат розісланий «12» жовтня 2010 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева